

C A P U T II.

D E

T R I P L I C I O R A T I O -
N U M G E N E R E , S T Y L O -
Q U E I N I I S T R I P L I C I .

O Ratio, quæ supremum quasi culmen est Humaniorum Literarum, definiri potest, quòd sit sermo aptus ad persuadendum, illustri ac potenti methodo; neque enim ab Oratore requiritur, ut revera semper persuadeat, cum voluntatem judicum atque audientium in sua potestate arbitriòque non habeat; officium tamen ejus est, semper aptè dicere ad persuadendum. Tria autem sunt dicendi genera, unde & triplex orationum genus desumitur: primum, quod ad laudem reprehensionemve instituitur, alterum, quo de rebus faciendis aut omittendis consultatur, tertium spectat absolutionem aut damnationem accusati.

Primum dicitur, Demonstrativum; alterum, Deliberativum; tertium, Judiciale. Tribus Articulis ista tractabuntur, tertius de triplici Stylo subjungetur.

A R T I C U L U S I.

D E

O R A T I O N I B U S .

G e n e r i s D e m o n s t r a t i v i ,

s e u E x o r n a t i v i .

Questio 1. Quid est Oratio Generis Demonstrativi? E 3 B. Que-

R. Quæcunque oratio ad laudem aut vituperium refertur, Generis Demonstrativi est. Unde perspicuum fit, latum ac spatiosum esse hoc genus, quod non solum ad homines laudandos ac reprehendendos, sed etiam animalia, urbes, aliaque animo carentia adhibetur.

Homines laudantur à Patria, Viris Illustribus, Fertilitate sitique celebratâ, à Parentibus & Majoribus, eorumque virtutibus & rectè factis. à bonis externis, ut sunt opes, Nobilitas generis, Honor, Potentia, Gratia Magnorum.

à bonis corporis, qualia sunt Decor vultûs & forma, quod sit virtutis signum, Vires, Valetudo, Agilitas &c.

à bonis animæ, scilicet Ingenio, Scientiâ, Artibus, Religione in Deum, Pietate in Parentes, Fide in rebus credendis, Sapientiâ, Justitiâ, aliisque virtutibus.

Urbium Laus desumitur à Conditoribus, Vetustate, Formâ Reip., Artibus, Opibus, Viris Illustribus & eorum gestis, à Situ & Munimentis &c.

Laus Agrorum ab Amœnitate Loci, Ubertate Frugum, Culturâ, Cæli Clementiâ, Prædiis, & sic de cæteris, quorum Laudes è Locis Rhetoricis eruendæ sunt.

In vituperando servanda sunt contraria omnia iis, quæ de laude dicta sunt.

Questio 2. Quænam sunt præcipuæ Orationes Generis demonstrativi?

R. Sequentes: *Eucharistica*, quæ pro beneficiis gratiæ aguntur; *Gratulatoria*, quæ fit de rebus benegestis, superatis hostibus &c. *Genethliaca*, quæ

quâ hominum natales celebrantur: *Nuptialis*, Quæ in nuptiis, *funebri*, quæ in exequiis habetur: *Prosphonerica*, quæ de adventu alicujus plauditur: *Panegyrica*, quæ alterius laudi dicata est: *Invectiva*, quæ ejusdem vitia perstringuntur.

Questio 3. Quæ materia in prædictis orationibus tractanda est? &c.

In Eucharistica extollit Orator. 1. beneficii magnitudinem & præstantiam. 2. Considerat personæ dantis benevolentiam, dignitatem, liberalem animum aliâsque dotes; è contratio personæ accipientis indigentiam, exigua merita &c. 3. Modum, quæ præstitum fuit beneficium, hilari vultu, sponte & sine precibus, tempore & loco, quo non sperabatur &c.

In Gratulatoria afferuntur variæ causæ gratulandi, vel de victoria obtentâ, vel periculis superatis, vel dignitatis gradu &c. Eæque causæ petendæ sunt à boni obtenti excellentia variisque adjunctis Patri, temporis, utilitatis in Kemp., Patriam, Familiam redundantis; vel à persona ipsa gratulantis &c.

In Genethliaca considerantur præfagia, si qua fuerint: Annus, dies, hora nativitatis: Nomen infantis & conceptæ de eo spes futuræ felicitatis, virtutis, gloriæ. Allegantur Parentum merita, res gestæ, virtus aliâque ornamenta, quibus & infanti fausta omnia orator ominatur & precatur.

In Nuptiali. Agitur de commodis matrimonii, de similitudine sponfi & sponsæ quo ad genus, mores, indolem aliâque corporis & animæ dona; de contractâ affinitate cum magnis personis: ipsi

conjuges excitantur ad amorem mutuum & fidem
iisdemque orator bene precatur.

In Funebri ostenditur communis dolor de obitu
defuncti : deploratur jactura, quam familia, urbs,
patria fecit : exornantur defuncti virtutes & præ-
clare gesta. Afferantur solatia doloris Deo, & vivo-
rum precibus animam commendatur.

In Prosfhonetica. Aguntur superis gratiæ de fe-
lici reditu aut adventu : Exaggerantur utilitates &
beneficia vel publica, vel privata, quæ ex reditu
sperantur ; adducuntur laudes illius, qui rediit ;
applauditur reduci, & ut diu præsentiam ejus frui
liceat, vota superis nuncupantur &c.

ARTICULUS II. DE ORATIONIBUS GENERIS DELIBERATIVI.

Questio 1. Quænam oratio dicitur generis de-
liberativi ? R. Qua aliquid suadet vel dis-
suadet. Suaderi autem potest, quidquid hone-
stum esse ostenditur, utile, necessarium, possibile, fa-
cile, jucundum. Ad dissuadendum valet, quod his
esse contrarium monstramus. Cicero de Oratore.

Honestum dicitur, quod per se laudabile & pro-
pter se expetendum.

Utile, quod propter commodum expetitur: sive
adjunctam habeat honestatem ; ut, gloria, ho-
nor, dignitas ; sive non habeat ; ut opes, vale-
tudo &c.

Neces-

Necessarium, sine quo salus aut dignitas stare non potest.

Fossibile, quod fieri aut esse potest.

Facile, quod parvo negotio fieri aut obtineri potest.

Jucundum, quod honestam habet voluptatem.

Atque ab his eorumque contrariis petuntur argumenta in omni oratione suasoria aut dissuasoria, uti & in iis, quæ eò referuntur, ut sunt adhortatoria, consolatoria, aliæque ejusmodi.

Questio 2. Quæ potissimum in suadendo & dissuadendo spectanda sunt?

1. *Tria hæc*: qui suadet; res, quæ suadetur, & apud quos suadetur ita Quint. L. 3. c. 8.

1mo in eo, qui suadet, spectatur, virtus, sapientia, eloquentia, honestas; quæ si abfuerint, suasor nihil aut parum efficiet.

2do Res, quæ suadetur, esse debet vel honesta, vel utilis, vel jucunda &c.

3to ii, quibus suadetur, vel sunt de indocto & agresti hominum genere, ac tunc ab utilitate potissimum suadendum erit: vel sunt homines politi & docti, qui honestate faciliùs ducuntur.

Vis autem exemplorum, ut Tullius ait, ad suadendum est maxima; aut recentiorum, quò notiora sunt; aut veterum, quò plus authoritatis habent.

Exemplum Ciceronis.

Philip. 7. ubi Pacem cum Antonio dissuadens ait:
Cur igitur Pacem nolo? quia turpis est, quia pernicio-

ciosa, quia esse non potest. Qua tria dum explico, peto à vobis, patres conscripti! ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiatis. Deinde probat à turpi, à periculoso, ab impossibili; ac concludit, pacem cum Antonio ineundam non esse.

ARTICULUS III.

DE

ORATIONIBUS GENERIS JUDICIALIS.

CUm genus judiciale orationum, quod in accusando vel defendendo versatur, hac ætate à foro ad curiam, & ab oratoribus ad juris consultos translatum sit, ac mutata propè omnis judiciorum ratio, vix quidquam de eo dicendum superest, præter quasdam certarum vocum huc pertinentium explanationes.

Questio 1. Quid apud Oratores vocatur status?
R. Illa quæstio, quæ ex prima causarum conflictione nascitur. Ut, si Accusator dicat, Sylla conjuravit cum Catilina; defensor autem dicat, non conjuravit: ex hoc conflictu oritur hæc quæstio, an Sylla conjuraverit? quæ idcirco status appellatur, quod in eo tota causa stet & consistat.

Questio 2. Quot ejusmodi status in causis esse possunt?

R. Cicero in topicis admittit tres:

1. Quando quæritur, an res sit nec ne, dicitur-
que

que status conjecturalis; ut an Clodius Miloni sit insidiarius.

2. Quid sit res, & quo nomine appellanda? quem statum definitionis vocamus: ut, an fuerit Cæsar Rex, an Tyrannus?

3. Qualis sit res, & dicitur status qualitatis V. G. an cædes Clodii fuerit utilis & honesta.

Questio 3. Quid Ratio, Firmamentum, Judicatio?

R. *Rationem* appellant oratores eam, quæ afferretur à reo, criminis depellendi causâ: *Firmamentum*, quod affertur ab accusatore, ad rationem labefactandam: *Judicationem* dicunt quæstionem jam dictam, quæ ex rationis & firmamenti conflictu oritur, & in Judicium venit.

ARTICULUS IV.

DE

TRIPLICI STYLO

IN TRIBUS

ORATIONUM GENERIBUS.

Cum parva submissè, mediocria temperatè, magna graviter dicenda sint, ut ait Tullius, pauca de vario dictionis caractere, seu stylo dicenda sunt.

Questio 1. Quid est Stylus Oratorius, & quotuplex?

R. Stylus Oratorius est verborum ac sententiarum delectus, rei, oratori, & auditoribus conveniens & accommodatus. Et

Est autem triplex : primus dicitur *Stylus gravis*, *sublimis*, *vehemens*, *copiosus*. Alter *acutus*, *tenuis*, *subtilis*. 3^{tius} *mediocris*, *floridus*, *temperatus*.

Questio 2. In quo situs est stylus gravis?

R. 1. In verbis sonantioribus & splendidis. Ita consonantius est, *obluctari*, quàm resistere, *obsecundare*, quàm parere : splendidius est *majestas* orationis, quàm dignitas ; *sceleratus ac perfidus*, quàm nequam & infidus.

2. In crebris Metaphoris, Allegoriis, Hyperbolis rem amplificantibus ; ut, si ex hominibus monstra, pestes, charybdes, voragines, oceanos, busta, incendia facias.

3. In figuris sententiarum vivacioribus, Hypotiposi, Prosopopœia, Apostrophe, Exclamatione, aliisque, quibus maximè animi concitantur ; ut, cum excitantur mortui, cum parietes loquuntur ; cum assurgit patria & tumuli commoventur, invocantur cœlites &c.

Gravi hoc & vehementi stylo utitur Cicero in *Catilinam*, *Antonium*, *Pisonem*, *Verrem*. aliisque, quorum vitia persequitur : dicique universè potest, in omnibus orationibus generis demonstrativi, quibus orator in scelera & eorum auctores invehitur ; aut quoties affectus odii, iræ, commiserationis similisque concitandi sunt, locum esse stylo gravi ac vehementi. Cavendum tamen quàm maximè, ne affectata & supra modum tumida efficiatur oratio.

Questio 3. In quo situs est stylus subtilis & tenuis ?

R. In verbis perspicuis & propriis, parcòque
usa

usu troporum ac figurarum, præsertim sententiarum; quamvis acutis gaudeat sententiis & axiomatis.

Utitur Orator stylo tenui, in omni genere orationum, ut doceat, Judicem informet, factum exponat, mores instruat.

Lege Phædri Fabulas, Terentii Comædias, Ciceronis Orationes pro Quintio & Flacco, ejusque Epistolas, Curtii aut Cæsaris Historiam? & quæ styli subtilis & acuti natura sit, facile deprehendes.

Questio 4. In quo consistit stylus temperatus?
 R. In dulci quadam mixtura styli gravis & tenuis. De hoc ita Quintilianus: *Medius hic modus & transitionibus crebrior, & figuris erit jucundior, egressionibus amerior, sententiis dulcis, lenior tamen, ut amnis lucidus, virentibus utrimque sylvis inumbratus.*

Hic dictionis character in orationibus panegyricis adhibendus est, iisque, quæ delectationem & leniores animi motus spectant.

Vide Orationes pro Lege Manilia, pro Marco Marcello & Archia Poëta, in quibus stylum planè floridum Cicero adhibuit.

C A P U T III.

D E

P A R T I B U S S I N G U L I S

E T

C O M P O S I T I O N E O R A T I O N I S.

ORatio quatuor necessariò constat partibus,
Exordio, Propositione (cui nonnunquam sub-